

SPRAWOZDANIA

Konferencja z okazji jubileuszu 30-lecia Trybunału Konstytucyjnego (Gdańsk, 16–17 października 2016 r.)

W dniu 17 października 2016 r. w sali Dworu Artusa w Gdańsku z okazji jubileuszu 30-lecia polskiego Trybunału Konstytucyjnego odbyła się konferencja naukowa pt. „Trybunał Konstytucyjny na straży wartości konstytucyjnych”.

Gdańska konferencja swą genezę związana była ze zmianą wcześniejszej koncepcji zorganizowania obchodów jubileuszu w Warszawie w formule praktykowanej przez inne państwa przy podobnych okazjach. Uroczystości jubileuszowe sądów konstytucyjnych przybierają zwykle formę międzynarodowych konferencji, która w omawianym przypadku zakładała udział – wśród uczestników uroczystości – przedstawicieli władz Rzeczypospolitej Polskiej, właściwych organów Unii Europejskiej, polskich środowisk prawniczych i akademickich oraz przedstawicieli zagranicznych sądów, które gościły reprezentanta polskiego Trybunału Konstytucyjnego przy okazji własnych jubileuszów. Zakładano więc uroczyste otwarcie obchodów na Zamku Królewskim z udziałem najwyższych władz państwowych oraz dwudniową konferencję naukową pt. „Sądy konstytucyjne – między ochroną wolności a bezpieczeństwem”, której tematyka byłaby szczególnie aktualna w kontekście wydarzeń na świecie. Planowane uroczystości miały wyeksponować pozycję i dorobek polskiego Trybunału Konstytucyjnego na tle innych sądów europejskich oraz trybunałów międzynarodowych. W założeniu – odnotowanie 30. rocznicy działalności orzeczniczej polskiego Trybunału Konstytucyjnego

miało być ważnym elementem upamiętnienia zapoczątkowanych w Polsce przemian ustrojowych oraz ożywienia na forum europejskim pamięci o doniosłej roli Polski w obaleniu komunizmu w Europie. Z pewnością wspomniana konferencja służyłaby też przypomnieniu – najdłuższego w Europie Środkowo-Wschodniej – dorobku orzeczniczego polskiego Trybunału Konstytucyjnego, do którego odwołują się sądy konstytucyjne innych państw. Termin planowanej konferencji nawiązywał do daty 28 maja 1986 r., kiedy to zapadło pierwsze historyczne orzeczenie o niezgodności badanych przepisów z Konstytucją¹.

Jednak w związku z opublikowaniem ustawy budżetowej z dn. 25 lutego 2016 r. na rok 2016², w której Sejm znacząco ograniczył – w sytuacji związanej z Trybunałem Konstytucyjnym w ramach rysującego się kryzysu konstytucyjnego w relacjach z parlamentarną większością i rządem – budżet Trybunału Konstytucyjnego, okazało się niemożliwym zorganizowanie tak zaplanowanych obchodów, w tym międzynarodowej konferencji zgodnie z tradycyjnie utrwalonymi standardami. W tej sytuacji prezydent miasta Gdańska – określanego mianem „miasta wolności i solidarności” – w liście skierowanym do prezesa Trybunału Konstytucyjnego zaprosił do zorganizowania jubileuszu Trybunału Konstytucyjnego w Gdańsku, oferując przy tym pomoc w przygotowaniu obchodów. Przypomniał również, że Gdańsk to miasto, w którym podczas I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” w dn. 7 października 1981 r. podjęta została uchwała, w której postulowano „powołanie niezależnego Trybunału Konstytucyjnego (albo też odpowiedniej Izby Sądu Najwyższego), któremu powierzono zadanie orzekania o zgodności ustaw z Konstytucją oraz zgodności aktów niższego rządu z ustawami. Badaniu powinna podlegać również zgodność prawa wewnętrznego z ratyfikowanymi konwencjami i Międzynarodowymi Paktami Praw”. Jubileusz Trybunału Konstytucyjnego obchodzony w Gdańsku miał więc stanowić swoiste osadzenie go w przestrzeni historycznej, w miejscu symbolicznych narodzin demokracji w Polsce, szczególnie zobowiązanym do obrony demokratycznego dziedzictwa „Solidarności”. Wystosowane zaproszenie zostało przyjęte, a datę jubileuszowej konferencji ustalono

1 Orzeczenie TK z 28 V 1986 r., U 1/86, OTK 1986.

2 Dz.U. 2016, poz. 278.

symbolicznie na 17 października 2016 r. – dzień kolejnej rocznicy wejścia w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. Istotny wymiar przybrało ustalenie tematyki konferencji: „Trybunał Konstytucyjny na straży wartości konstytucyjnych”.

Komitet Honorowy obchodów 30-lecia Trybunału Konstytucyjnego w Gdańsku z głównym punktem programu w postaci przywołanej konferencji stanowili: prof. Andrzej Rzepliński (prezes Trybunału Konstytucyjnego), Paweł Adamowicz (prezydent miasta Gdańska), Bogdan Borusewicz (wicemarszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej), Barbara Suchowska (prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach), Waldemar Żurek (członek i rzecznik Krajowej Rady Sądownictwa) oraz prof. Andrzej Szmyt (kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego i Instytucji Politycznych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego). Konferencja została zorganizowana przy wsparciu Fundacji Konrada Adenauera. Uczestnicy obecni w Gdańsku w przededniu konferencji (16 października 2016 r.) mieli możliwość zwiedzenia powstającego Muzeum II Wojny Światowej oraz funkcjonującego Europejskiego Centrum Solidarności. W dniu konferencji wydarzenia o charakterze *stricte* naukowym poprzedzone zostały przez okolicznościowe konferencje prasowe prezydenta Gdańska i prezesa Trybunału Konstytucyjnego.

Konferencja naukowa miała w założeniu charakter krajowy. Wzięli w niej udział m.in. wicemarszałkowie Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, posłowie i senatorowie, samorządowcy, przedstawiciele samorządów: adwokackiego, radców prawnych i notariuszy, pracownicy wydziałów prawa, przedstawiciele środowisk prawniczych, a także sędziowie Trybunału Konstytucyjnego (także w stanie spoczynku) oraz sądów powszechnych i administracyjnych. W konferencji wzięło jednak także udział wąskie grono znamienitych gości zagranicznych, którzy przedstawili okolicznościowe wystąpienia. Byli to: prof. Koen Lenaerts (prezes Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej), Gianni Buquicchio (przewodniczący Komisji Weneckiej), Pavel Rychetský (prezes Sądu Konstytucyjnego Republiki Czeskiej), Dainius Žalimas (prezes Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej), Aldis Lavins (prezes Sądu Konstytucyjnego Republiki Łotewskiej), Alexandru Tanase (prezes Sądu Konstytucyjnego Republiki Mołdowy) oraz Yurii Baulin (prezes Sądu Konstytucyjnego

Ukrainy). Konferencję otworzyły wystąpienia okolicznościowe Pawła Adamowicza (prezydenta Gdańska), prof. Andrzeja Rzeplińskiego (prezesa Trybunału Konstytucyjnego) oraz prof. Małgorzaty Gersdorf (I prezes Sądu Najwyższego). W części wstępnej uczestnicy konferencji wysłuchali nagranych uprzednio wystąpień nieobecnych: prof. Andrzeja Zolla (byłego prezesa Trybunału Konstytucyjnego) oraz prof. Marka Safjana (byłego prezesa Trybunału Konstytucyjnego, a aktualnie sędziego Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości). Wystąpienia okolicznościowe poprzedziła impresja filmowa o Gdańsku. Widoczne wrażenie na uczestnikach konferencji wywarł szlachetny *entourage* – reprezentacyjna sala Dworu Artusa, stanowiącego oddział Muzeum Historycznego Miasta Gdańska i pełniącego rolę obiektu recepcyjnego przy historycznym Trakcie Królewskim.

Moderatorem części merytorycznej konferencji był prof. Jerzy Zajadło – kierownik Katedry Teorii i Filozofii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. Referentami byli przedstawiciele świata nauki prawa i sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku (z jednym wyjątkiem – sprawującego funkcję sędziego Leona Kieresa, a to z racji roli, jaką odegrał w zakresie reformy samorządu terytorialnego). W pierwszej części konferencji referaty przedstawili: prof. Andrzej Szmyt (Uniwersytet Gdański): „Geneza sądownictwa konstytucyjnego w Polsce”; prof. Wojciech Łączkowski (sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku): „Trybunał jako współtwórca katalogu praw podstawowych u zarania transformacji”; prof. Maciej Szpunar (rzecznik generalny Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej): „Polska w Europie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego”; prof. Leon Kieres (sędzia Trybunału Konstytucyjnego): „Trybunał na straży samorządowej Rzeczypospolitej” oraz prof. Ewa Łętowska (sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku): „Własność jako wartość konstytucyjna”. W drugiej części konferencji referaty przedstawili: dr hab. Ryszard Piotrowski (Uniwersytet Warszawski): „Trybunał na straży wolnych wyborów i podstaw demokracji”; prof. Tomasz Pietrzykowski (Uniwersytet Śląski): „Trybunał na straży rządów prawa w systemie trójpodziału władzy”; prof. Jerzy Ciapała (Uniwersytet Szczeciński): „Trybunał na straży gospodarki rynkowej”; prof. Teresa Liszcz (sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku): „Trybunał na straży wolności obywatela od strachu

przed ubóstwem” oraz prof. Mirosław Wyrzykowski (sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku): „Wolność obywatela od strachu przed własnym państwem”. Problematyka ostatniego z wymienionych referatów była także przedmiotem otwartej (publicznej) dyskusji panelowej.

Wygłoszone na konferencji referaty ukażą się drukiem w formie książki wydanej przez Wolters Kluwer. Materiały z konferencji publicznie dostępne są także w trzech częściach jako nagranie video³. Warto również nadmienić, że w ramach części wstępnej konferencji zaprezentowana została uczestnikom książka: *Na straży państwa prawa. Trzydzieści lat orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, pod redakcją Leszka Garlickiego, Marty Derlatki i Marcina Wiącka (Wolters Kluwer, Warszawa 2016), obejmująca analizę wybranych trzydziestu najważniejszych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. W części książki „Od Redaktorów Naukowych” napisali oni, że gdy rozpoczynali przygotowywanie zbioru, wydawało się oczywiste, iż podsumować go będzie można optymistycznymi stwierdzeniami. Nie uległo – ich zdaniem – wątpliwości, że po trzydziestu latach działalności orzeczniczej Trybunał cieszył się będzie należną mu pozycją wśród konstytucyjnych organów państwa, a jego orzecznictwo pozostanie „istotnym i wartościowym elementem praktyki konstytucyjnej w Trzeciej Rzeczypospolitej”. Z przykrością konstatują, że „w ciągu niecałego roku sytuacja uległa jednak dramatycznej zmianie, a przeświadczenie o stabilnej pozycji Trybunału okazało się w znacznej mierze iluzoryczne”. Choć błędnie wyobrażali sobie kontekst prezentowania zbioru, podkreślają jednakowoż, że „orzecznictwo konstytucyjne stanowi wartość o charakterze trwałym, uniwersalnym i wiążącym”. Jak piszą: „przedstawiając historię, ukazujemy też przyszłość, bo państwo demokratyczne nie może istnieć bez poszanowania zasady konstytucjonalizmu, podziału władz i niezależności sądu konstytucyjnego”.

Powyższe przesłanie stanowi kwintesencję gdańskich obchodów 30-lecia Trybunału Konstytucyjnego, ujętą w tytule konferencji: „Trybunał Konstytucyjny na straży wartości konstytucyjnych”. Współgrają z nim gratulacje złożone na ręce prezesa Trybunału Konstytucyjnego z okazji 30-lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, w tym m.in. – publicznie

3 Część pierwsza: < https://www.youtube.com/watch?v=zQ_AqHGkR4k >, część druga: < <https://www.youtube.com/watch?v=4XsLEeUkxyI> >, część trzecia: < <https://www.youtube.com/watch?v=gU33Z4r9sSc> >.

dostępne – od prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, prezesa Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku, dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, dyrektora Biura Rady Europy w Warszawie oraz Rady Miasta Krakowa.

Andrzej Szmyt
prof. dr hab., Uniwersytet Gdański